

prof. dr hab. Henryk Fontański

41-205 Sosnowiec

ul. Będzińska 22 m. 5

e-mail: hfont@go2.pl

RECENZJA

dorobku naukowego dr Tatiany Kananowicz

w postępowaniu habilitacyjnym na Uniwersytecie Gdańskim

Dr Tatiana Kananowicz (przed rokiem 2016 — Tatsiana Siniauskaya-Suikouska / Tatiana Siniawskaja-Sujkowska / Tatiana Siniawska-Sujkowska) ukończyła studia slawistyczne na Białoruskim Uniwersytecie Państwowym w Mińsku w roku 2002 z dyplomem magistra w zakresie filologii słowiańskiej (polskiej i rosyjskiej). Studia ukierunkowane na dwa języki słowiańskie dały Tatianie Kananowicz solidne podstawy do podejmowanych później systematycznie badań konfrontatywnych i przekładoznawczych, a wybór tematu pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem wybitnego językoznawcy prof. Borisa Normana (*Stereotypowe formuły polskiej etykiety językowej*) świadczy o wczesnym zainteresowaniu młodej slawistki frazematyką, pragmatyką lingwistyczną i językowymi uwarunkowaniami komunikacji międzykulturowej.

W roku 2006 Tatiana Kananowicz uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa słowiańskiego (lingwistyki przekładu) nadany przez Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej na podstawie rozprawy *Adekwatność funkcjonalna przekładu a sygnały metakomunikacyjne (na materiale przekładów prozy rosyjskiej XX wieku na język polski. W tym samym roku podjęła i kontynuuje do chwili obecnej pracę na stanowisku adiunkta w Instytucie Rusycystyki i Studiów Wschodnich Uniwersytetu Gdańskiego.*

Dr Tatiana Kananowicz jest autorką lub współautorką 4 monografii naukowych: 2 autorskich i 2 współautorskich (udział autorski w monografiach współautorskich, stanowiący w każdej z nich 1/3, jest precyzyjnie określony i udokumentowany), 39 rozdziałów w monografiach oraz 24 artykułów w czasopismach naukowych. Jest to więc znaczny, okazały ilościowo dorobek publikacyjny.

Ważną, najobszerniejszą dziedzinę prac badawczych od początku drogi naukowej Habilitantki stanowiły zagadnienia translatorskie, opracowywane przede wszystkim na materiale przekładów z języka rosyjskiego na polski. Obejmowały one zarówno przekład literacki (między innymi powieści D. Doncowej, W. Pielewina, E. Wodołazkina, M. Uspienskiego, poezji A. Achmatowej), jak i pragmatyczny, specjalistyczny. W tych pracach zajmuje się Autorka problemami ogólnej teorii przekładu: wyodrębnianiem jednostek przekładowych i strategiami translatorskimi oraz zagadnieniami bardziej szczegółowymi, jak przekład frazeologizmów, nazw realiów czy elementów graficznych. Ta problematyka jest treścią ponad 20 artykułów opublikowanych w polskich i zagranicznych

czasopismach naukowych oraz monografii opartej na rozprawie doktorskiej. Są to solidne opracowania zagadnień istotnych dla translatoryki ogólnej i szczegółowej.

Kwestie przekładowe w naturalny sposób wpisują się w drugi krąg tematyczny badań naukowych dr Tatiany Kananowicz, jaki stanowią lingwistyczne i kulturowe aspekty komunikacji międzykulturowej. Autorkę tych badań interesuje zwłaszcza kulturowe i językowe osvajanie elementów obcości w kulturze przyjmującej. Tatiana Kananowicz poszukuje w tym obszarze efektywnych teorii i metod badawczych, wykorzystując, między innymi, teorię recepcji (interpretacji) tekstu kultury przez odbiorcę z innego kręgu kulturowego, ujawniającą konflikt międzykulturowy. Wybrane, odpowiednio przeredagowane opracowania autorskie włączone zostały do monografii „*Swój*” i „*obcy*” w języku, *tekście i kulturze: szkice o uniwersalnej kategorii lingwistyczno-kulturowej* (Gdańsk 2021 – współautorzy V.S. Hantov, Z. Nowożenowa).

Szereg swoich prac poświęciła Habilitantka badaniom nad politycznym dyskursem medialnym. Konkretnymi obiektami tych badań były aktualne teksty prasowe opiniowórczych polskich tygodników społeczno-politycznych. Autorka proponuje w tych pracach spójną koncepcję analizy dyskursywnej tzw. ideologemów, ujawniających preferencje polityczne czasopism i obraz narracji politycznych. W szczególności pokazuje efektywność w takich analizach tak zwanych ideologemów osobowościowych (wizerunkowych). Tymi pracami wnosi Tatiana Kananowicz istotny wkład teoretyczno-metodologiczny w monografię opracowaną we współautorstwie z A.W. Połonskim i A. Pstygą *W kręgu zagadnień dyskursu medialnego* (Gdańsk 2021).

Wszystkie tematy podejmowane w badaniach przez dr Tatianę Kananowicz dotyczą ważnych problemów nauki o języku i komunikacji językowej. Wpisują się one w prowadzony na różnych forach i w różnych formach dyskurs naukowy, stymulowany aktualnym stanem wiedzy i potrzebami jej uzupełniania oraz zadaniami praktycznymi determinowanymi przez realne okoliczności kontaktów międzykulturowych. Publikacje Tatiany Kananowicz są istotnym i znaczącym elementem tego dyskursu.

Zagadnienia stanowiące treść rozprawy habilitacyjnej były przedmiotem cząstkowych opracowań, publikowanych przez Tatianę Kananowicz na przestrzeni kilku lat w postaci kilkunastu artykułów oraz wystąpień na konferencjach naukowych w kraju i za granicą.

Monografia dr Tatiany Kananowicz *Научный текст в сопоставительном аспекте. Модели предложений и текстовая категория персональности/имперсональности в русских и польских научных текстах гуманитарной направленности* wskazana przez Tatianę Kananowicz jako osiągnięcie naukowe, którego dotyczy art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz 478 z późn. zm.), lokuje się w kręgu badań Habilitantki nad lingwistyką i stylistyką tekstu.

Rozprawa ma klasyczną budowę, na którą składają się wstęp, rozdział teoretyczny, dwa poświęcone głównym problemom badawczym rozdziały analityczno-opisowe, zakończenie podsumowujące wyniki badań i bibliografia. Czyta się książkę Tatiany Kananowicz z przyjemnością, jako że Autorka bardzo kompetentnie i precyzyjnie posługuje się terminologią językoznawczą, demonstrując obszerną erudycję w zakresie podjętej problematyki i prowadząc wywód naukowy w sposób przejrzysty, logiczny i uporządkowany. Dodać trzeba, że na taką percepcję wpływa forma językowa: doskonała ruszczyzna i nienaganna kompozycja zarówno poszczególnych części rozprawy, jak i całego tekstu.

We wstępie w sposób przekonujący Tatiana Kananowicz uzasadnia potrzebę prowadzenia badań nad gramatyczno-semantyczną budową tekstu naukowego w ogóle, a w szczególności w ujęciu konfrontatywnym rosyjsko-polskim. Autorka dokłada starań, aby swoje dociekania, analizy i opisy oprzeć na solidnej podbudowie teoretycznej. Zbudowanie takiej bazy nie jest łatwe, jako że w ramach komunikacyjno-funkcjonalnego nurtu badań nad tekstem i jego odmianami ukształtowały się i wciąż się pojawiają różnorodne podejścia, dotyczące zarówno ogólnej typologii tekstów, jak i ich cech szczegółowych. Wypracowanie metodologii badawczej umożliwiającej „wyjawienie specyfiki organizacji rosyjskich i polskich tekstów naukowych” (s. 18) traktuje Tatiana Kananowicz jako zadanie nadrzędne, któremu poświęca w swojej rozprawie najwięcej miejsca. Jest to zrozumiałe, jako że podjęte na wstępie decyzje teoretyczno-metodologiczne skutkują ustanowieniem parametrów dla badania naukowego najistotniejszych, a mianowicie wyodrębnieniem podlegających badaniu obiektów oraz ich badanych właściwości.

Jak słusznie zauważa Autorka, różnice międzyjęzykowe, w tym wypadku dotyczące strukturalno-gramatycznej organizacji tekstów, mają charakter ilościowy. Tym bardziej więc istnieje potrzeba zdefiniowania, ustanowienia takich jednostek, obiektów, które można (w miarę możliwości łatwo i wygodnie) wyróżniać w badanych tekstach oraz je zliczać, poddawać analizie ilościowej. Podstawowymi pojęciami, a zarazem narzędziami obranymi przez Autorkę do analizy i lingwistycznego opisu badanych tekstów są model zdaniowy i tekstowa kategoria personalności / impersonalności, a w jej ramach w szczególności pojęcie modusu. Podstawową, by tak rzec, operacyjną, jednostką ustanowioną przez Autorkę dla realizacji postawionych celów jest model zdaniowy. Kluczowym problemem teoretycznym badania było więc zdefiniowanie modelu zdaniowego oraz ustalenie relewantnego zestawu modeli, które następnie posłużyć mają jako podstawowy instrument analiz badawczych. Najistotniejszą podjętą przez Habilitantkę decyzją teoretyczno-metodologiczną było zaproponowanie własnej koncepcji modelu zdaniowego w związku z „ограниченной применимостью уже существующего в лингвистике понятия *модель предложения* к исследуемому материалу” (s. 12). Tatiana Kananowicz uważa, iż samo odnotowywanie w tekstach synonimii składniowej (wyrażania tego samego typowego znaczenia w różnych postaciach formalnych) nie daje odpowiedzi na pytanie o funkcjonalną istotę, funkcjonalny

charakter (функциональную значимость) konstrukcji składniowej w ramach tej lub innej odmiany dyskursywno-stylistycznej (s. 48).

Ze względu na podnoszoną przez samą Autorkę wagę teoretycznych aspektów rozprawy, a także z faktu, iż rozważaniom teoretyczno-metodologicznym poświęca ona w rozprawie bardzo dużo miejsca, wymóg rzetelności każe mi zwrócić uwagę na pewne zagadnienia, przede wszystkim teoretyczne, które, moim zdaniem, wymagają krytycznego przemyślenia i zrewidowania przy kontynuacji badań z wykorzystaniem proponowanej w pracy metodologii.

W rozważaniach na temat pojęcia modelu zdaniowego Tatiana Kananowicz odnosi się (na s. 43-46) przede wszystkim do koncepcji wypracowanej w tzw. moskiewskiej szkole gramatyki funkcjonalno-komunikacyjnej, w myśl której jeden model obejmuje różniące się strukturą formalną (morfologiczną) zdania wyrażające to samo typowe znaczenie. Autorka określa tę koncepcję modelu zdaniowego podejściem „od semantyki do struktury”. Zaznaczę, iż takie sformułowanie nie odzwierciedla jednak istoty koncepcji modelu zdaniowego zaproponowanego przez G. Zołotową, do której prac odwołuje się w tej kwestii Tatiana Kananowicz. Sformułowanie „от семантики к структуре” sugeruje myślenie generatywno-transformacyjne, wychodzenie od autonomicznej („głębokiej”) struktury semantycznej, która znajduje swój wyraz w strukturze „powierzchniowej”. O takim rozumieniu świadczyłyby wypowiedzi Autorki na s. 45 książki oraz przedstawiane w opisie mechanizmy transformacyjne. Znamienne jest twierdzenie Habilitantki, odzwierciedlające jakoby ideę koncepcji G. Zołotowej, iż głównym kryterium odniesienia zdania do danego modelu jest wyrażana przez nie semantyka „независимо от структуры, при помощи которой она оформляется” (s. 46). Takie rozumienie relacji pomiędzy formą a znaczeniem stoi w sprzeczności z fundamentalną tezą Zołotowej o dialektycznej jedności, nierozzerwalności strony formalnej, znaczeniowej i funkcjonalnej w modelu zdaniowym.

Argumentem za przyjęciem innej koncepcji modelu zdaniowego jest przekonanie Habilitantki, iż przy podejściu, jak to określa, „od semantyki do struktury” liczba modeli zdeterminowana jest liczbą wyróżnianych typów predykatów i ograniczona jest wyłącznie uznaniem badacza (s. 51), przykładowo, A. Mustajoki wyróżnia jednaście typów predykatów, a w *Словаре семантических моделей русских глагольных предложений* pod redakcją L. Babienko modeli zdaniowych jest jeszcze więcej. Odniesienie tej argumentacji do teorii G. Zołotowej nie uważam jednak za uzasadnione.

W swojej koncepcji modelu zdaniowego Tatiana Kananowicz zakłada, iż jedna konstrukcja składniowa nierozzerwalnie związana jest z wyrażaniem określonej prototypowej semantyki (s. 49). Jako teoretyczną bazę swojej koncepcji Habilitantka wskazuje znane i cenione prace N. Arutiunowej i E. Szyriajewa, w szczególności dotyczące rosyjskich zdań egzystencjalnych (o bytowaniu). U podstaw zaproponowanej przez Autorkę koncepcji modelu „od struktury do semantyki” legło stwierdzenie, iż

zdania tego typu charakteryzują się różnorodnością semantyczną (s. 50). Zwróćmy jednak uwagę, że w zdaniach o bytowaniu struktura pojmowana jest przez wspomnianych uczonych nie w sensie formalno-morfologicznym, jako że jej tożsame komponenty różnią się pod tym względem (por. różne formy składnika lokatywnego *У мальчика, На площади, В лесу*; czasownik egzystencjalny użyty lub nie), a mimo to zdania te zaliczane są do zdań o bytowaniu. N. Arutiunowa pisze, iż zdania o bytowaniu rozpatruje w terminach składników semantycznych (семантических составляющих, zob. Д.Н. Арутюнова: *Язык и мир человека*, Москва 1999, s. 742), z których pierwszy oznacza sferę bytowania, drugi wskazuje na przebywający tam obiekt lub klasę obiektów, a trzeci – na fakt bytowania (tamże). Jednakże tak rozumiane komponenty uogólnionych schematów zdaniowych, zestawione w pewną „strukturę”, to nie syntaktemy, nie składniowe formy wyrazów. G. Zołotowa, demonstrując hierarchiczną strukturę typowego znaczenia, pokazuje możliwość ujęcia we wspólnej rubryce „istnienie, obecność przedmiotu” takich znaczeń typowych, jak „istnienie przedmiotu, zjawiska”, „zlokalizowana obecność przedmiotu”, „temporalne istnienie zjawiska”, „obecność stanu wewnętrznego podmiotu”, „obecność cechy podmiotu” i jeszcze innych (Г.А. Зоłотова: *Очерк функционального синтаксиса*, Москва 2005, s. 136-137). Specyfika prezentowanego w rozprawie podejścia, odróżniająca go od wyróżniania modeli zdaniowych na podstawie typowego znaczenia nie polega więc na prostym odwróceniu wektorów między znaczeniem a formą (przeciwstawienie: „od semantyki do struktury” vs „od struktury do semantyki” można by tak rozumieć). Wyrazu (terminu?) *структура* używa Tatiana Kananowicz inaczej niż w koncepcji G. Zołotowej, gdzie model zdania to struktura semantyczno-gramatyczna, inaczej: forma zdania, a typowe znaczenie to struktura semantyczna. Te sformułowania cytuje zresztą sama Habilitantka na s. 45 rozprawy. W koncepcji Zołotowej przeciwstawienie w modelu zdaniowym semantyki strukturze nie ma więc sensu. Konstrukcja nazywana przez Habilitantkę modelem zdaniowym to ogólny schemat, „sposób konceptualizacji rzeczywistości” (s. 50), który wiązany jest z wyrażaniem określonej prototypowej semantyki. Tak pojmowana struktura (синтаксический образец) (*где / когда / как*) *есть / существует кто-что / что-то* – mimo iż zdania o takiej postaci mogą wyrażać różne znaczenia – wobec prototypowości dla niej znaczenia bytowania nazwana jest modelem bytowania (egzystencjalnym). Zwróćmy uwagę, że taka „struktura” jest ujęta w inny sposób przez G. Zołotową jako ogólna rubryka typowego znaczenia „istnienie przedmiotu, zjawiska”. Schemat *кто-то делает что-то / кто-то совершает действие* przedstawia model czynności, schemat *кто-то / что-то какой-то / какое-то* – model charakterystyki, a schemat *А находится в каком-то отношении с В (А и В находятся в каком-то отношении)* to model relacji. W świetle powyższych uwag sądzę iż teoretyczne uzasadnienie proponowanego w rozprawie podejścia wymaga uściślenia.

Odnieść się wypada do drugiej części zastosowanej przez Habilitantkę formuły „od struktury do semantyki”. Autorka wyraża przekonanie, że zastosowane przez nią podejście „pozwoli ściślej powiązać konstrukcję składniową z wyrażaną przez nią typową semantyką poprzez nazywanie tej

pierwszej nazwą drugiej (według wzoru: semantyka bytowania – model bytowania) (s. 51). Język nauki opiera się w ogromnym stopniu na metaforach, przyjąć więc można, iż w takich zdaniach, jak np. *Część znaczenia wyrazu mieści się w kontekście i w sytuacji* (s. 89) znaczenie lokatywne składnika struktury bytowania realizowane jest w metaforze „pojemnika”. Znaczenie bytowania prześwituje niejako przez takie zdania. Autorka odnosi jednak do modelu bytowania takie realizacje tekstowe (bazowe i modyfikacje), które – nawet przy założeniu, iż mamy do czynienia z metaforami składniowymi – trudno łączyć ze znaczeniem bytowania, znajdowania się gdzieś / kiedyś albo istnienia w ogóle, np.: *Исследования языка проводятся лингвистами* (s. 51).

W opinii o dorobku naukowym nie jest przyjęte i najczęściej nie jest potrzebne zajmowanie się problemami szczegółowymi, jednakże odniosę się do tych, które uważam za istotne w kontekście całej proponowanej przez Habilitantkę metodologii. Dotyczą one przede wszystkim jednego z wyróżnianych modeli zdaniowych, a mianowicie modelu bytowania.

Przy definiowaniu tak istotnych konceptów jak modele zdaniowe pożądane jest podanie zarówno ich uogólnionych formuł, jak i reprezentatywnych, niebudzących wątpliwości przykładów poszczególnych modeli. W schemacie zdań o bytowaniu umieszcza Autorka fakultatywny składnik *KAK*, z uzasadnieniem, iż chodzi w takich zdaniach o sposób przejawiania się (trwania) bytowania. Przytoczone przykłady *Jak się okaże poniżej...; A dzieje się tak dlatego, że...; Źle się stało, że...* (s. 91) nie są oczywiste i przekonujące. Sposób istnienia w zdaniach o bytowaniu wyrażany może być leksykalnie czasownikiem. Oczywiście, w takich zdaniach, jak i w pozostałych modelach, mogą występować – jako komponenty dodatkowe – okoliczniki, np. *Постепенно в зале наступила тишина*, jednakże składnik *JAK* nie jest dla modelu bytowania konsytyutywny.

W klasycznych zdaniach o bytowaniu niewątpliwym elementem propozycji jest określona przestrzeń (czasoprzestrzeń). W konkretnym wypowiedzeniu składnik ten może nie być reprezentowany „na powierzchni” tekstu. Sądzę, że takie sytuacje ma na myśli Autorka, ujmując ten komponent w nawias w schemacie modelu. Wśród przykładów znajdujemy jednak zdania lokatywne i takie, w których o określonym przedmiocie myśli stwierdza się jego istnienie w określonym czasie *Potencjał wieloznaczności tkwi w każdym języku naturalnym; Сама лингвистика как система научных знаний о языке при этом оказывается как бы на периферии; Przysłowia powstawały w towie przedindustrialnych grup społecznych*. Składnik lokatywny lub temporalny jest w takich zdaniach obligatoryjny (por. niepoprawne, niekompletne **Potencjał wieloznaczności tkwi; *Сама лингвистика оказывается; *Прysłовия powstawały*). Nie są to zdania reprezentujące model bytowania, mają one inną strukturę semantyczno-składniową, choć granice pomiędzy tymi typami zdań, w szczególności w języku rosyjskim, są (w specyficznych wypadkach) nieostre. Zdania lokatywne – ze względu na podobną, leksykalnie zbieżną, ale „odwróconą” strukturę składników konstytutywnych – omawiane są zwykle łącznie ze zdaniem stricte egzystencjalnym i zdaniem o bytowaniu, ale w istocie są to zdania relacyjne o innej strukturze semantyczno-składniowej. W wielu

pracach lingwistycznych, pomimo odróżniania zdań stricte egzystencjalnych od zdań o bytowaniu, a także zdań o bytowaniu od relacyjnych zdań lokatywnych i temporalnych, nie są te typy zdań, niestety, traktowane jako różne struktury subiektywno-predykatowe. Autorka nie jest tu wyjątkiem. Zastanawiam się, czy nie jest to podejście przemyślane, które ma uzasadnienie merytoryczne, na przykład semantycznymi osobliwościami wyrażań w tekście naukowym. W tekstach odnoszących się do rzeczywistości materialnej (języku „pierwszego stopnia”) lokatywnie charakteryzowany przedmiot ma referencję określoną, natomiast w tekstach „drugiego stopnia, w języku myśli” operuje się pojęciami, także w pozycji subiekta zdania. Nie sądzę jednak, żeby ta okoliczność była istotna.

Schematy modeli zdaniowych formułuje Tatiana Kananowicz w postaci struktur predykatowo-argumentowych, ale określa też role komponentów modelu w ujęciu subiektywno-predykatowym. Model bytowania traktuje Autorka jako jednoargumentowy, z jednym argumentem-subiektem (именем бытующего субъекта). Cechę jednoargumentowości przyjęła Tatiana Kananowicz jako podstawowy wyróżnik modelu bytowania, który „объединяет предложения с непереходными одноаргументными глаголами” (s. 84). Można rozważać taki pogląd w odniesieniu do zdań stricte egzystencjalnych, to znaczy o istnieniu w ogóle przedmiotu o określonych cechach, o realnym występowaniu w świecie przedmiotu odpowiadającego pewnemu pojęciu (jeśli nie traktujemy świata, wszechświata jako – przemilczanego najczęściej – obowiązkowego argumentu przestrzennego takich zdań). Nieuzasadnione jest jednak charakteryzowanie jako jednoargumentowych zdań lokatywnych i temporalnych, w których obligatoryjny jest zarówno składnik nazywający miejsce lub czas, jak i składnik nazywający subiekt bytowania. Jeśli przyjęlibyśmy sformułowane przez Autorkę strukturalno-formalne kryterium zaliczania zdań do modelu bytowania, a mianowicie użycie w nich nietranzytywnego czasownika z jednym (mianownikowym) argumentem, to pod znakiem zapytania staje odniesienie do tego modelu takich konstrukcji zdaniowych, jak *Chodzi o to, że...* (s. 84); *Речь идет о частях высказывания* (s. 120) – por. niepoprawność, niezupełność takich konstrukcji bez obligatoryjnego składnika imiennego **Chodzi*; **Речь идет*. Wobec cechy jednoargumentowości za reprezentujące model bytowania uznaje Autorka takie zdania z czasownikami nietranzytywnymi, jak *Живые существа дышат* (s. 93), *Те явления się насилają* (s. 89), *Przysłowia mają się dobrze* (s. 108). Nie są to jednak zdania o bytowaniu. Reprezentują one typ charakterystyki subiekta.

W wypadku transformacji modelu jego postać morfologiczna może się różnić od struktury bazowej, jednakże, jak pisze Autorka, model jest mimo to rozpoznawalny (s. 80). Jest to istotny punkt tej koncepcji, obligujący do określenia, jakie i dlaczego formalnie różniące się struktury reprezentują ten sam model. Nie wszystkie decyzje klasyfikacyjne Autorki są w sposób niebudzący wątpliwości umotywowane, jak uznanie, iż „niektóre polskie czasowniki bezargumentowe występujące w zdaniach bezpodmiotowych”, bezmianownikowych (s. 90) są wyróżnikami modelu bytowania. Nieobjaśnione też zostaje odniesienie zdań *Язык исследуется лингвистами* i *Исследования языка проводятся лингвистами*, odpowiednio, do modelu charakterystyki i modelu bytowania (s. 139).

W modelu czynności omawia Autorka między innymi tzw. orzeczenia werbo-nominalne typu *делать анализ, проводить badania*. Twierdzi przy tym, iż czasowniki występujące w takich wyrażeniach „pomimo przekazania praktycznie całej semantyki (всего объема семантики) dewerbatywowi także charakteryzują się akcjonalnością” (s. 85). Nie uzasadnia jednak w żaden sposób tego twierdzenia, które wydaje się bezpodstawne.

Metodologię badawczą zaproponowaną przez Tatianę Kananowicz uważam za godną uwagi, nowatorską i obiecującą uzyskanie istotnej wiedzy o budowie gramatycznej tekstów. Tym bardziej nie powinna ona zawierać miejsc budzących wątpliwości. Mam nadzieję, że Autorka odniesie się do tych zagadnień w dalszych badaniach.

Autorka szczegółowo opisuje modyfikacje modeli bazowych, przedstawiając przy tym stwierdzone w badanych tekstach i wyrażenia (czasowniki) konstytuujące poszczególne modele zdaniowe. Czyni to kompetentnie, odwołując się przy tym do istotnych publikacji lingwistów rosyjskich i polskich.

W konfrontatywnej analizie statystycznej użycia w rosyjskich i polskich tekstach naukowych wyróżnionych modeli zdaniowych ogranicza się Autorka do struktur podstawowych. Sądzę, że pomimo tego ograniczenia otrzymane wyniki pokazują interesujące i istotne różnice w strukturze gramatycznej zestawianych tekstów naukowych, między innymi dwukrotną przewagę modelu bytowania w tekstach rosyjskich, podczas gdy w takim samym stopniu w tekstach polskich przeważa model czynności. Istotne różnice międzyjęzykowe dotyczą transformacji modeli bazowych. Uzyskana w badaniu wiedza o tych różnicach może być wykorzystana praktycznie w kształceniu tłumaczy oraz w glottodydaktyce. Autorka słusznie wiąże te różnice międzyjęzykowe z wyrażaniem w tekstach naukowych „ja” mówiącego.

Problematykę tę podejmuje Habilitantka w zasługującym na wysokie uznanie trzecim rozdziale rozprawy, poświęconym konfrontatywnemu badaniu realizacji w rosyjskich i polskich tekstach naukowych kategorii, którą Tatiana Kananowicz określa jako *персональность / имперсональность*. Ustalenia teoretyczne i analizy poprzedza Autorka problemowym omówieniem dotychczasowych badań nad środkami wyrażania w języku rosyjskim i polskim bezosobowości, kategorii autora oraz modusów. Ważnym osiągnięciem Habilitantki jest powiązanie w zaproponowanej metodologii badawczej tekstowej kategorii autora ze sposobami wyrażania modusu. Analizę konstrukcji modusowych w zestawianych językach według opracowanej przez siebie metodologii przeprowadziła Autorka na obszernym korpusie 20 000 struktur zdaniowych. W swoim badaniu wykazała Habilitantka użycie – jako immanentnej cechy tekstu naukowego – różnych strategii tzw. impersonalizacji, jak również istnienie statystycznie istotnej, spektakularnej dysproporcji w językowym eksponowaniu autora w polskich tekstach naukowych, a zwłaszcza w użyciu w tej funkcji

formy 1. osoby liczby pojedynczej (я-конструкции). Wyniki ilościowe badań przedstawione zostały w obu rozdziałach analitycznych w przejrzystej formie graficznej wykresów i tabel.

Oceniając całościowo monografię Tatiany Kananowicz *Научный текст в сопоставительном аспекте* stwierdzam, że jest to opracowanie ważne, wnoszące do dyskursu naukowego w obszarze lingwistycznych badań nad tekstem nowe idee i rozwiązania metodologiczne oraz konkretne ustalenia empiryczne.

Dr Tatiana Kananowicz ma duże doświadczenie w dydaktyce akademickiej: prowadzi na studiach rusycystycznych, rosjoznawczych, sinologicznych oraz na polonistycznych studiach podyplomowych wykłady, ćwiczenia z przedmiotów językoznawczych i translatorycznych, a także seminaria licencjackie i magisterskie. Pod Jej kierunkiem powstało 91 prac licencjackich i 8 magisterskich.

Habilitantka nie ogranicza swojej działalności akademickiej do pracy badawczej. Jej aktywność i osiągnięcia w organizacji życia naukowego są imponujące: była organizatorką kilku międzynarodowych konferencji naukowych, recenzowała artykuły naukowe na zlecenie redakcji czasopism („Mundo Eslavo”, „Studia Rossica Posnaniensia”), konsultowała pod względem językowym publikacje podręcznikowe i przekłady, pełniła ważne funkcje organizacyjne w macierzystym Instytucie, jest koordynatorem programu Erasmus+, a w sferze dydaktycznej prowadzi prelekcje i wykłady otwarte dla szkół i studentów, organizuje warsztaty tłumaczeniowe, opiekuje się kołem studenckim naukowym, jest organizatorką corocznego konkursu translatorycznego. Działalność dr Tatiany Kwiatkowskiej została uhonorowana nagrodami Rektora Uniwersytetu Gdańskiego (2017, 2020).

W podsumowaniu oceny dorobku naukowego dr Tatiany Kananowicz, ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy *Научный текст в сопоставительном аспекте. Модели предложений и текстовая категория персональности/имперсональности в русских и польских научных текстах гуманитарной направленности* (Gdańsk 2022) wyrażam opinię, iż w całości dorobek ten jest bardzo wartościowy, świadczący o pełnej samodzielności naukowej Kandydatki, a monografia przedłożona jako podstawa postępowania habilitacyjnego wnosi znaczący wkład w rozwój nauki o języku. Dorobek ten spełnia więc wymagania ustawowe, które dają podstawę do nadania dr Tatianie Kananowicz stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa.

Sosnowiec, 23 sierpnia 2023 r.